

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

Ενότητα: **3. ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΗΘΙΚΗ**

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΤΘΟΠΟΥΛΟΣ

Τμήμα Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων

ΑΓΡΙΝΙΟ

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά μαθήματα **ΠΠ**

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΤΘΟΠΟΥΛΟΣ

**Καθηγητής
Βιολογίας – Κυτταρικής Βιολογίας**

Επικοινωνία:

<http://www.env.upatras.gr/people/profiles/id/52>

 264107-4115

 dmatthop@upatras.gr

Η Ενότητα αυτή θα εξετάσει το ζήτημα:

Διαφορές μεταξύ Φιλοσοφικής Ηθικής και Εφαρμοσμένης Ηθικής.

Και θα αναλύσει τις έννοιες:

Βιοηθική:

Είναι κλάδος της ηθικής φιλοσοφίας που αφορά στη μελέτη ηθικών και κοινωνικών ζητημάτων ως αποτέλεσμα της αλματώδους εξέλιξης των επιστημών της βιολογίας, της ιατρικής και της φαρμακολογίας.

Βούληση:

Κατά τον Καρτέσιο και τον Καντ η βούληση είναι ανθρώπινη λειτουργία.

Κατά τον Καρτέσιο, η βούληση είναι απεριόριστη και αποστολή της είναι η κατάφαση και η άρνηση, η επιδοκιμασία και η αποδοκιμασία των πορισμάτων στα οποία καταλήγει η νόηση. Έργο της βούλησης είναι να παρακινεί τη νόηση να αποφανθεί για την ακρίβεια ή τη μη ακρίβεια ενός πράγματος. Με άλλα λόγια, ο λόγος ή η νόηση πρέπει να προηγείται και να αποφαίνεται για τα πράγματα πριν εκδηλωθεί η βούληση.

Κατά τον Καντ, η λειτουργία του πρακτικού λόγου, πάνω στην οποία στηρίζεται η ηθική συμπεριφορά του ανθρώπου και εν ονόματι της οποίας μπορεί να δικαιολογηθεί η αναγκαιότητα των ιδεών της ελευθερίας της βούλησης του ανθρώπου και της αθανασίας της ψυχής και του Θεού, αντιδιαστέλλεται ως προς τη λειτουργία του θεωρητικού λόγου, προϊόν της οποίας είναι η γνώση. Συνεπώς ο πρακτικός λόγος ταυτίζεται με τη βούληση και συγκεκριμένα με την καθαρή βούληση η οποία εξαρτάται αποκλειστικά από τον εαυτό της και όχι από άλλους παράγοντες. Η έννοια της ελευθερίας της βούλησης εξισώνεται με την έννοια της αυτονομίας της βούλησης, της υπακοής της βούλησης σε όρους και κανόνες που η ίδια θέτει στον εαυτό της για να τους ακολουθήσει.

Κατά τον Σοπενχάουερ, είναι μια ορμή τυφλή, υπό την έννοια ότι δεν δρα βάσει κάποιου σχεδίου, απεριόριστη και ακατάπαυστη. Είναι μια δύναμη που απλώνεται πέρα από τα όρια του ανθρώπου στο σύμπαν και διαπερνά όλα τα έμβια και ανόργανα όντα του κόσμου.

Κατά τον Νίτσε, η βούληση για δύναμη συνιστά μια δημιουργική αρχή και εκφράζει την παρατηρούμενη τάση κάθε όντος να επιχειρεί να επικρατεί διαρκώς επί των άλλων όντων. Αντιστοίχως η βούληση για αλήθεια είναι η ανικανότητα της βούλησης για δημιουργία.

Κατά τον Τζέιμς, η πραγματικότητα αποτελεί προϊόν της δημιουργικής δύναμης της βούλησής μας. Παρατήρησε ότι στην καθημερινή ζωή μας υπάρχουν περιπτώσεις όπου η απόσταση ανάμεσα στον άνθρωπο και τα γεγονότα της πραγματικότητας εκμηδενίζεται, καθώς τα τελευταία αυτά αποτελούν δημιουργήματα και προεκτάσεις της βούλησής μας και της πίστης μας στην εκδήλωσή τους. Προκειμένου να προσπελάσουμε την πραγματικότητα πρέπει να προηγηθεί κάποια πράξη της βούλησής μας, όπως η πίστη ή η εμπιστοσύνη μας σε κάτι.

Γλωσσικό παιχνίδι:

Η έκφραση ‘γλωσσικό παιχνίδι’ είναι συνυφασμένη με τη θεωρία του νοήματος της γλώσσας κατά τη χρήση της. Εισηγητής της έννοιας υπήρξε ο Βιτγκενστάιν. Με τον όρο γλωσσικά παιχνίδια υποδηλώνονται τα διάφορα πεδία στα οποία χωρίζεται η γλώσσα. Όπως σε κάθε παιχνίδι υπάρχουν κανόνες με τους οποίους παίζεται έτσι και σε κάθε γλωσσικό πεδίο υπάρχουν κανόνες που καθορίζουν το νόημα των χρησιμοποιούμενων λέξεων. Η σύγχυση των κανόνων που ισχύουν στα διάφορα παιχνίδια είναι κατά τον Βιτγκενστάιν η αιτία για τη δημιουργία σοβαρών φιλοσοφικών λαθών και αδιεξόδων.

Γνώση:

Είναι η θεμελιωμένη πεποίθηση για την ύπαρξη, τη φύση ή την κατάσταση ενός πράγματος. Για τον φιλοσοφικό στοχασμό αποτελεί ένα σύνθετο ζήτημα, καθόσον αφορά στη διερεύνηση της δυνατότητάς της και των ορίων της, των πηγών, καθώς και των κριτηρίων βάσει των οποίων μπορεί να ελεγχθεί το κύρος της. Κατά ορισμένους φιλοσόφους ο άνθρωπος μπορεί να αποκτήσει πλήρη και ασφαλή γνώση, ενώ κατά άλλους η γνώση που μπορεί να αποκτήσει ο άνθρωπος είναι σχετική, καθόσον αυτή περιορίζεται εντός των ορίων της εμπειρίας του. Επίσης ορισμένοι φιλόσοφοι δέχονται ότι οι γνώσεις προέρχονται από τις αισθήσεις, ενώ άλλοι ότι πηγάζουν από τον λόγο.

Ως προς τις μορφές της γνώσης ο Ξενοφάνης αναφέρει ότι βέβαιη γνώση μπορούν να έχουν μόνο οι Θεοί, παράλληλα ο Ηράκλειτος υποστήριζε ότι οι γνώσεις και των πιο σοφών ανθρώπων είναι απλώς γνώμες, ενώ ο Εμπεδοκλής ισχυρίζεται ότι η δύναμη των αισθήσεων του ανθρώπου είναι περιορισμένη και κατά συνέπεια η δια του γνώση του συνόλου των πραγμάτων είναι δυσχερής.

Αντιθέτως ο Πρωταγόρας αμφισβήτησε την ύπαρξη της πραγματικότητας αναφέροντας ότι τα πράγματα για τους ανθρώπους υφίστανται όχι όπως ακριβώς είναι, αλλά όπως αυτά φαίνονται σε αυτούς. Η έκφραση «Πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἄνθρωπος» υποδηλώνει κατά τον Πρωταγόρα ότι η γνώση ποικίλλει από άνθρωπο σε άνθρωπο.

Ο Πλάτωνας στη διδασκαλία του περί των 'ιδεών' αντιδιαστέλει τα πραγματικά όντα που αποτελούν τις ιδέες από τα αισθητά πράγματα που είναι αντίγραφα – αναξιόπιστες εικόνες των ιδεών. Κατ' αυτόν αν ο άνθρωπος περιοριστεί στην αντίληψη των αισθητών πραγμάτων, τότε η γνώση του είναι πλασματική και αυθαίρετη. Συγχρόνως πρεσβεύει ότι η υποκειμενική μορφή γνώσης που αναφέρεται στα αισθητά πράγματα αντιδιαστέλλεται ως προς την έγκυρη μορφή γνώσης που ταυτίζεται με την γνώση των ιδεών.

Κατά τον Αριστοτέλη, όμως, ο άνθρωπος μέσω της επιστήμης μπορεί να αποκτήσει ασφαλή και έγκυρη γνώση. Αν κάθε επιστήμη αναφέρεται σε ένα τομέα της πραγματικότητας αποκαλύπτοντάς μας τα γενικά χαρακτηριστικά των όντων που ανήκουν σε καθέναν από τους τομείς της πραγματικότητας, η φιλοσοφία επιδιώκει να μας εξιχνιάσει τα καθολικά συστατικά της πραγματικότητας στο σύνολο. Προκειμένου να συγκροτηθεί η επιστημονική γνώση είναι απαραίτητες αφενός μεν η δύναμη της ενόρασης, μέσω της οποίας κατανοεί κανείς άμεσα τα επιστημονικά αξιώματα και τις θεμελιώδεις επιστημονικές αρχές, αφετέρου δε η διασκεπτική ενέργεια του νου, χάρη στην οποία από τις άμεσες δεδομένες προτάσεις των αξιωμάτων και των θεμελιωδών αρχών καταλήγει κανείς σε έμμεσα αποκαλυπτόμενες γνώσεις. Η διασκεπτική ενέργεια του νου δεν είναι αδέσποτη και συμπτωματική, αλλά διέπεται από κανόνες οι οποίοι αντλούν την ισχύ τους από τις υπέρτατες λογικές αρχές, αρχή της ταυτότητας - αρχή της αντίφασης – αρχή του αποκλεισμένου μέσου ή τρίτου - αρχή του αποχρώντος λόγου, οι οποίες μπορεί να είναι ανεπίδεκτες περαιτέρω ανάλυσης και να μην μπορούν να αποδειχτούν, αλλά είναι άμεσα και κατ' αρχήν αληθείς.

Ο Επίκουρος εξάρτησε τη δυνατότητα της γνώσης από την παθητική λειτουργία των αισθήσεων. Η γνώση των πραγμάτων εξασφαλίζεται όταν τα είδωλα, οι εικόνες που εκπέμπονται από τα σώματα, εισέλθουν δια των αισθήσεων μέσα στον άνθρωπο. Η ανακρίβεια της γνώσης, όποτε αυτή προκύπτει, δεν οφείλεται στις αισθήσεις, αλλά στον επιχειρούμενο από τον άνθρωπο συσχετισμό των αισθητών δεδομένων.

Τις αισθήσεις ως πηγή γνώσης αναγνώρισαν επίσης και οι εκπρόσωποι της στωικής φιλοσοφίας. Οι εγγραφόμενες στην ψυχή του ανθρώπου παραστάσεις με την εισδοχή των χαρακτηρίστηκαν από αυτούς ως φαντασίες. Κατ' αυτούς μετά την εγγραφή των φαντασιών επί της ψυχής, αυτή έχει την ικανότητα να τις συγκρατεί και να τις συγχωνεύει με άλλες ομοειδείς παραστάσεις προκειμένου κατά αυτόν τον τρόπο να σχηματιστεί η εμπειρία.

Κατά τον Ντεκάρτ κριτήρια ακριβούς γνώσης είναι η ευκρίνεια και η σαφήνεια των εννοιών. Κατά αυτόν γνώση ακριβή μπορούμε να έχουμε μόνο για τις ευκρινείς και σαφείς έννοιες. Αυτές είναι μόνο οι έμφυτες ιδέες, δηλαδή οι ιδέες που δεν προέρχονται από άλλες προηγούμενες ούτε έχουν σχέση με τη λειτουργία των αισθήσεών μας. Όλες οι επίκτητες έννοιες, δηλαδή αυτές που αναφέρονται στα

αισθητά πράγματα του εξωτερικού κόσμου και εκείνες που δημιουργούμε οι ίδιοι, δεν είναι σαφείς και ευκρινείς και ως εκ τούτου η γνώση τους δεν μπορεί να είναι βεβαία και αληθής.

Κατά τον Λάϊμπνιτς απόλυτη γνώση μπορεί να έχει ο άνθρωπος μόνο για τις αιώνιες αλήθειες που χαρακτηρίζονται από ευκρίνεια και σαφήνεια, ενώ η γνώση για τις αλήθειες των γεγονότων, οι οποίες είναι μεν ευκρινείς, αλλά δεν είναι σαφείς, είναι σχετική και αναίρεσιμη.

Ο Λοκ αμφισβήτησε τη δυνατότητα οποιασδήποτε μορφής γνώσης που δεν περιορίζεται αποκλειστικά στις πληροφορίες τις οποίες παρέχουν οι αισθήσεις. Κατ' αυτόν τίποτε δεν υπάρχει στο νου που δεν υπήρξε προηγουμένως στην αίσθηση.

Ο Μπέρκλεϋ ισχυρίστηκε ότι η γνώση δεν μπορεί να υπερβεί τις παραστάσεις της εμπειρίας.

Ο Χιουμ υποστηρίζει ότι τα έσχατα σημεία αναφοράς της γνώσης είναι οι εντυπώσεις, οι αισθητές παραστάσεις των πραγμάτων, από τις οποίες παράγει κανείς τις ιδέες.

Ο Καντ υποστηρίζει ότι τα όρια της γνώσης είναι τα όρια της εμπειρίας. Ο άνθρωπος μπορεί να γνωρίσει τα πράγματα ως φαινόμενα, όπως αυτά του παρουσιάζονται μέσω των αισθήσεών του. Κάθε απόπειρα του ανθρώπου να γνωρίσει κάτι πέρα από τα όρια της εμπειρίας τον οδηγεί σε ανυπέρβλητες δυσκολίες, σε αξεπέραστες αντινομίες. Παρ' όλα αυτά παρατήρησε ότι στη διαμόρφωση της εμπειρικής γνώσης που βασίζεται στις πληροφορίες των αισθήσεων, η συμμετοχή του νου κάθε άλλο παρά αμελητέα μπορεί να θεωρηθεί.

Ο Χέγκελ ισχυρίζεται ότι η γνώση είναι δυνατή στο πλαίσιο μιας ολότητας όπου η νόηση και η πραγματικότητα ταυτίζονται. Ο ταυτισμός της πραγματικότητας με τη νόηση επιτρέπει την υπαγωγή των πραγμάτων σε έννοιες και συνεπώς τη γνώση τους.

Ο Χούσερλ υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος μπορεί να γνωρίσει τα πράγματα ως φαινόμενα, ενώ ο Ράσελ διέκρινε δύο είδη γνώσης, τη γνώση μέσω άμεσης γνωριμίας και τη γνώση μέσω περιγραφής. Εν τω μεταξύ ο Μπρεξόν ισχυρίζεται ότι μέσω της ενόρασης και όχι μέσω της νόησης είναι δυνατόν ο άνθρωπος είναι δυνατόν να αποκτήσει γνήσια και ακριβή γνώση της πραγματικότητας, ενώ ο Πόπερ αμφισβήτησε τη δυνατότητα του ανθρώπου να αποκτήσει απόλυτη γνώση της πραγματικότητας υποστηρίζοντας ότι η γνώση κατακτάται μέσα από τη διατύπωση υποθέσεων και την απόρριψη των λαθών και των πλανών του παρελθόντος.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΧΡΗΣΗΣ ΕΡΓΩΝ ΤΡΙΤΩΝ

Το έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Πελεgrίνης, Θεοδόσιος., *Λεξικό της Φιλοσοφίας, Οι έννοιες, οι θεωρίες, οι σχολές, τα ρεύματα και τα πρόσωπα*, Ελληνικά Γράμματα, 2009.

Μπιτσάκης, Ε. Ι., *Η Φύση στη Διαλεκτική Φιλοσοφία*, Ελληνικά Γράμματα, 2003.

Westra, L., & Robinson, T. M., *The Greeks and the Environment*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 1997.

Pratt, V., Howarth, J., Brady, E., *Environment and Philosophy*, Routledge, London, 2000.

Attfield, R., *Environmental Ethics*, Polity Press, 2014.

Jardins, J. R., *Environmental Ethics. An introduction to Environmental Philosophy*, 3rd ed.

Wadsworth, 2001.

Palmer, C., *Environmental Ethics and Process Thinking*, Clarendon, Oxford University Press, 1998.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Δημήτριος Ματθόπουλος, 2014.

Δημήτριος Ματθόπουλος. «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ: ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΗΘΙΚΗ».

Έκδοση: 1.0. Αγρίνιο 2014.

Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: **XXX**

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά

Δημιουργού, Απαγόρευση Εμπορικής Χρήσης και Όχι Παράγωγα Έργα. Εξαιρούνται τα αυτοτελή

έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία

αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

